

Ένα μύθο θα σας πω...

«Πλούτος» του Αριστοφάνη από το «Θέατρο Τέχνης» στην Επίδαυρο

Του Γιάννη Βαρβέρη

«Ποίγηται, χοιμάζουσι χοίμηται, κι άλλα χοίμηται...»
χοιμάζουσι χοίμηται για να τα ταυώσ-
ω όσον ένα χειρότοπο
σε πανδαιμόνιο μωσαϊκή»

Νίκος - Αλέξης Ασλανόγλου
«Ωδές στον πρίγκηπα»

Ο «ΠΛΟΥΤΟΣ» γράφεται το 388 π.Χ. από έναν πολιτειακά βαρύθυμο Αριστοφάνη που του έχουν απαγορευτεί το «ονομαστί κωμωδείν». Η Αθηναϊκή Δημοκρατία είναι πια ένας φυματικός λέων κι ο Αριστοφάνης ένα ποντίκι που βρυχάται. Μπροστά σ' ένα έργο που αποτυπώνει την έκπτωση τόσο των θείων όσο και των ανθρώπινων αξιών, ο σύγχρονος σκηνοθέτης διερωτάται αν πρέπει να δει το μοναδικό αυτό δείγμα μέσης κωμωδίας (να ένας άτυπος, καταχρηστικός όρος που επεβλήθη) ως ουτοπική παραμυθία ή ως παρακμιακό σαρκασμό.

Το έργο εκ κατασκευής ευνόησε την ανοιχτή φόρμα του Κουν με την αοριστία χώρου και χρόνου που το διακρίνει. Ευνοεί όμως και τον κλειστό χώρο, μια και η λυρική διατύπωσή του είναι ελλιπής. Το λυρικό στοιχείο αντικαθίσταται από την προσωποποίηση Πλούτου και Πενίας αλλά και από τη φυγή προς το υπερπραγματικό. Το σκώμμα βέβαια είναι κουτσοδόντικο, ο ποιητής αυτολογοκρίνεται και το χαμόγελο έρχεται ως σκεπτικισμός, δίκην ασπιρίνης σε μια χρονίως εγκατεστημένη και ανιάτη πια βλοσυρότητα.

Ο Μ. Κουγιουμτζής είχε να μετρηθεί με μια εύφορη παραστασιακή προϊστορία. Ο Κουν με την παράφραση Χουρμούζη (1860) ίδρυσε το '56 την καραγκιόζικη κίνηση και τον γραφικό λαϊκό εμπρεσιονισμό. Το '74 και το '82, με τον «Ελεύθερο Κύκλο» και το Εθνικό αντίστοιχα, ο «ακατάδεχτος» Καν. Αποστόλου δόξασε αυτό το έργο με την καθαρότερη ανάγνωσή του στην Ελλάδα και συνόψισε, μέσω του Προύσαλη και του Ψαρρά, όλους τους τύπους της μετά τον Αριστοφάνη κωμωδίας.

Το '78 ο Ευαγγελάτος δίνει διστορική προοπτική στον «Πλούτο» ταξιθεύοντας τους χαρακτήρες στους αιώνες (Βογιατζής - Μπουσδούκος). Την παράφραση Χουρμούζη δούλεψαν επίσης ο Μπάκας (Δημοτικό Νίκαιας με τον έξοχο Ρηγόπουλο), ο Ντουφεξής σε νεοελληνικές αναλογίες (Θ. Καισαριανής) και ατυχώς ο Περέλης στα Ιωάννινα. Τέλος, ο Ρονκόνι το '85 με το Εθνικό (Παράβας - Παρτσολάκης) οργάνωσε μια ειδυλλιακή, απαισιόδοξη, ρομαντική εκδοχή. Παρούσα τότε όλη η μελαγχολία

Από την παράσταση του έργου «Πλούτος» του Αριστοφάνη με το Θέατρο Τέχνης Κάρλος Κουν, στην Επίδαυρο. Μερικά πρόσωπα του έργου: ο Πλούτος (Γιώργος Δάνης), ο Ερμής (Νίκος Ορφανός), η Πενία (Μάνια Παπαδοπούλου), ο Καρίων (Δημ. Οικονόμου) και η Γριά (Χριστίνα Τσάφου). Σκίτσο Έλλης Σολομωνίδου-Μπαλάνου.

του νεορεαλιστικού ιταλικού σινεμά και η ανθρωπιά των πλάνων της arte rovera. Στους όρους της επιθετικής ουτοπίας πειραματίστηκε ανολοκλήρωτα και ο Βραχωρίτης. Οι άλλοι αμέτρητοι «Πλούτοι» υπήρξαν μάλλον πενέστεροι...

Ο Κουγιουμτζής είναι ήδη πιστωμένος με τις περισσότερες θετικές κινήσεις της μετακουινικής περιόδου στο Θ. Τέχνης. Τώρα, ξεκίνησε με απελευθερωμένη, δυτικότερη διάθεση, κομψότητα και διακριτικότητα να μας αφηγηθεί ζωηρά έναν ουτοπικό μύθο. Και σκέφτηκε πως η ουτοπία και το παραμύθι συνορεύουν με το χρώμα και τη θλιμμένη χαρά του κλόουν. Έβαλε, λοιπόν, τον διαπρεπή ζωγράφο Δ. Μυταρά να αποδείξει με χαρακτηριστικό σχόλιο και χιούμορ τι υπέροχος κολορίστας είναι (από την πανδαισία του δεν με ενθουσίασαν το κοστουμί του Δικαίου και τα λευκά «κουνελάκια»).

Έβαλε τον Λεοντή να λάμψει με την αβρότητα που του υπαγόρευε ο frustrated μύθος. Συνεργάστηκε μ' ένα γερό πεζογράφο και πανεπιστημιακό αρχαιολογιστή, τον Γ. Γιατρομανωλάκη, που απέδειξε την εξαίρεση όταν ο ακαδημαϊκός δάσκαλος κατέρχεται χωρίς ταμπού μέχρι το γλωσσικό ρείθρο και τη χυμώδη ανα-

λογική σφήνα, κάνει ευπρεπή θαύματα, εκείνα που εκλεπτύνουν τη χοντράδα, σεβόμενα την καταγωγή της. Ακόμη, ο σκηνοθέτης, στιχουργικά βοηθούμενος από την Μ. Κριεζή, έδωσε έναν κωμωδιστικό χορό εξατομικευμένων αντιδράσεων και συλλογικής συνείδησης θιάσου, ο οποίος μαζί με τους υποκριτές μπαϊνόβγαινε σαν ζιζάνιο στη σύμβαση του θεατρικού παιγνίου αλά Σαίξπηρ. Συντονίζοντας με χάρη και μέτρο όλα αυτά κι έχοντας στη φαρέτρα του ένα δυναμικά κλοουνέσκ Τρίο Στούτζες (τον σατανικό τεχνίτη Δ. Οικονόμου, τον κωμικό - αποκάλυψη Αλ. Μυλωνά και τον λυμένο, ευπρόσδεκτα προσωπικό Γ. Δεγαίτη) δημιούργησε στο α' μέρος της παράστασης την εντύπωση ότι περί τον Αριστοφάνη κάτι νέο εγκυμονείται στο Θ. Τέχνης και γενικά.

Και αιφνιδώς, καταλαμβάνεται από ευλαβική ανασφάλεια! Κάνει πίσω, μεριάζει και η χρονολογημένη φόρμα του Κουν επανέρχεται, οι ρυθμοί καθυστερούν, το γνωστό λαϊκό πανηγύρι ξαναγουρίζεται.

Στο μεταξύ, οι μάσκες αναχαίτίζουν τις φιλότιμες προσωπικές προσπάθειες (Κωνσταντινίδου, Γράμψας, Νίνης, Τσάφου, Αστεριάδης, στους Γεωργιάδη και Ορφανό, πά-

ντως, δεν φάνηκε να ανακόπτεται καμία... σπουδαία φόρα). Τι συνέβη; Φοβήθηκε ο Κουγιουμτζής την πρότασή του στο, όντως προβληματικό β', μέρος με τους ρόλους; Ας την πήγαινε ως το τέλος κι ας μπατάριζε. Ή, ας «ξάφριζε» λίγο το κείμενο.

Δεν λέω, ευπρόσωπο και το β' μέρος. Αλλά «άλλο», ασυνεχές προς το υποσχετικό πρώτο, έξω απ' τη ροή και το είδος λάμψης εκείνου. Γιατί, Το επικίνδυνο coup de chapeau στον Χατζιδάκι δεν ενόχλησε.

Επίσης δεν συμφωνώ προς τη σκηνοθετική παρουσίαση της Πενίας (Μ. Παπαδημητρίου), κατά τραγωδιακό-διδασκτικό τρόπο. Σε μια ευθεία κλοουνερί, η αντίστιξη της Πενίας παράγει μάλλον ανορθόγραφη αργοπορία. Θα προτιμούσα την ευθεία ένταξη του ήθους της στο γενικό σχήμα διατύπωσης. Πάντως, η ηθοποιός στήριξε την άποψη. Συγκινήθηκα, τέλος, με τον ηρωισμό του βετεράνου Γ. Δάνη, στον ρόλο του Πλούτου. Ο παλιός, νευρικός πουαντιλίστας, ο φίλος, ο σπουδαίος μας Δάνης. Και αυτά, να συνεννοούμεθα, χωρίς επιεικειές. Προσωπικά, τον ευχαριστώ.

Η κ. Ελισάβετ Κοτζιά και η κ. Πόπη Διαμαντάκου κάνουν χρήση της καλοκαιρινής τους αδείας